

Kunnskapsdepartementet

Vår ref: LW

Oslo 13. september 2019

Innspill til stortingsmelding om arbeidsrelevans i høyere utdanning

Det vises til Kunnskapsdepartementets brev av 10. april om invitasjon til å komme med innspill til stortingsmelding om arbeidsrelevans i høyere utdanning. Tekna takker for muligheten til å komme med innspill.

Tekna er den største masterforeningen i Norge, og den største fagforeningen i Akademikerne med over 80.000 medlemmer. Våre medlemmer har mastergrad eller mer fra teknisk-naturvitenskapelig fagområde.

Tekna mener at en god og relevant utdanning springer ut av et godt samspill mellom akademia og arbeids- og næringsliv, og vi er glad for at det nå skal utarbeides en stortingsmelding om arbeidsrelevans i høyere utdanning.

Vi har valgt å strukturere vårt innspill etter spørsmål fra Kunnskapsdepartementets høringsbrev.

Hovedutfordringer for arbeidsrelevans som samfunnsoppdrag i akademia

Utdanningsinstitusjonenes samfunnsoppdrag handler om hvilke forventninger samfunnet har til hva institusjonene skal bidra med innen forskning, utdanning, innovasjon og formidling. Med et arbeidsliv i endring, er det naturlig å forvente et tettere samarbeid mellom akademia og arbeids- og næringsliv.

Tekna mener at det er viktig med en bred tilnærming til arbeidsrelevans. Praksis må ikke tilbys ute i en virksomhet. Studenter kan også få praktiske og jobbnære erfaringer på utdanningsinstitusjonene. For våre medlemmer kan det handle om feltarbeid eller arbeid i lab. Denne praksisen er også viktig for å sikre arbeidsrelevans, og her mener vi man kan få til en bedre interaksjon med næringsliv og industri som kan bidra med utstyr og kompetanse. Eksempelvis ved å gi tilgang til laboratorier eller bidra med brukt utstyr. Eksterne virksomheter kan også involveres i studieplanarbeid på programnivå.

Tekna vil også vise til at det på mange områder er etablert gode samarbeidsarenaer, og at det er viktig å bygge videre på eksisterende tilbud som fungerer godt. Det finnes eksempelvis en rekke næringslivsringer ved fakulteter, institutter og studieprogram ved NTNU. Hovedformålet med disse samarbeidsforaene er å involvere partnere i næringsliv, industri og offentlig forvaltning i et fruktbart samarbeid for å styrke utdanningsvirksomheten ved universitetet.

Vi mener det er viktig å tilrettelegge mer for et tettere samarbeid mellom virksomheter og utdanningsinstitusjoner. Det er viktig for å sikre at utdanningene møter de kravene som stilles av arbeidslivet, og at studentene er bedre rustet til å møte arbeidslivet. Gjennom utdanningen må studentene utvikle kompetanse til å samarbeide tverrfaglig og tverrsektorielt. Universiteter og høyskoler må etablere forpliktende samarbeid med forskningsinstitutter og aktører i arbeids- og næringsliv. Det må etableres flere læringsarenaer som gir relevans til, og faglig utvikling i, utdanningene.

Samtidig vil vi presisere at samfunnsmandatet til akademia er å tilby en robust faglig utdanning som gir et grunnlag for å kunne lære hele livet. I arbeidet med et tettere samarbeid må vi ivareta en balanse mellom det kortsiktige kompetansebehovet i arbeidslivet mot studentenes grunnleggende og solide kompetanse for et langt arbeidsliv

Utdanningsinstitusjonene har en bredde i sitt tilbud, som må ivaretas. Tekna mener det er behov for både praksisnære utdanninger og mer teoretisk rettede studier. Ulike utdanningers egenart må ivaretas, og arbeidsrelevans må tilpasses det enkelte fag.

Samarbeid om høyere utdanning og studentenes læring

Utdanningen ved høyskoler og universiteter skal være praksisnær, forskningsbasert og stimulere til etisk refleksjon. Vi mener en tettere kontakt mellom utdanningsinstitusjonene og arbeidslivet vil kunne gi økt verdi for både studentene, fagmiljøene og arbeidslivet. Ivaretagelse av arbeidslivsrelevans kan løses på flere måter, og vi mener at det må være fleksibilitet rundt organiseringen og rammene for gjennomføringen.

Tekna stiller seg positiv til bruk av mer praksis enn det som tilbys i dag, og da særlig for profesjonsutdanningene i matematikk-, naturvitenskap- og teknologifag. Vi tror praksis gir en økt verdi for studentene og arbeidsgivere hvis det blir brukt riktig. Samtidig mener vi det er viktig å presisere at arbeidslivsrelevans er mer enn praksis. Da det er store faglige ulikheter og behov må modell for arbeidslivsrelevans organiseres av fagmiljøet lokalt for å kunne tilpasse tilbudet til lokale forhold og behov.

Som nevnt over, mener Tekna at praksis ikke bare kan skje ute i virksomhetene, men at virksomhetene også kan kobles tettere på institusjonene, og bidra til styrking av praksisen der.

I tilfeller der studenter blir satt i en praksissituasjon er det i alle tilfeller viktig å ivareta relevansen og læringsutbytte i praksissituasjonen. Det er viktig at praksis i disiplinfag ikke resulterer i læringsssituasjoner som blir så begrenset at studentene ender opp med rutinepregede oppgaver. En praksisperiode må kunne tilby et relevant bilde av arbeidslivet, hvor studentene gis arbeidsrelevante oppgaver med god oppfølging og veiledning. Praksisperiodene bør derfor ha et omfang som gir de tid til å få et relevant bilde av arbeidsoppgavene.

For å oppnå et godt læringsutbytte av praksisperioden er det vesentlig at studenten integreres i oppgavene og systemene til virksomheten, hvor det tilrettelegges for egeninnsats. For virksomheter som tar imot studenter er det viktig at de tilbyr et systematisk opplegg med tilrettelagte ressurser. Det bør stilles krav om innrapportering av mottakelsen av praksisstudenter, tilretteleggingen av relevante arbeidsoppgaver for praksisstudentene, samt ytre rammer som kontorplass, laboratoriefrakk, servertilgang etc.

Tekna mener også at det er vesentlig at virksomheter som tilbyr praksisplass stiller med veiledere med faglig relevans til å ta imot og følge opp studentene. En praksisveileder bør ha tilrettelagt arbeidsoppgaver, slik at de har tid og ressurser til å følge opp studentene. Vi mener også at studenter i praksis bør følges opp av faglærere fra utdanningsinstitusjonen. Fagmiljøene må selv foreta en vurdering på omfanget av oppfølgingen av studentene.

Når det gjelder rekruttering av nyutdannede kandidater til virksomheter rapporterer våre studenter i Tekna Student at de har fått inntrykk av at det er en trend blant arbeidsgivere at de ansetter kandidater med samme fagbakgrunn som de selv har. Begrunnelsen ligger i at de selv har innsikt i hvilken kompetanse disse kandidatene besitter. Vi mener det er uheldig at studentene sitter med dette inntrykket, og mener dette viser hvor viktig det er med et bredt samarbeid mellom arbeids- og næringsliv og akademia. Et samarbeid vil både gi akademia innsyn i hva som rører seg i arbeids- og næringslivet, og gi virksomhetene innblikk i studentenes og studieretningenes kompetanse. Ved mangelfull kontakt risikerer virksomhetene å gå glipp av betydningsfull kompetanse, som kan ha uheldige konsekvenser for både virksomhetene og samfunnsutviklingen.

Like viktig som å få studentene i kontakt med arbeidslivet er det viktig at samarbeidet mellom arbeidslivet og akademia også omfatter de vitenskapelig ansatte. Vi mener at det må komme på plass en ordning tilsvarende forskningstermin for å bidra til at vitenskapelig ansatte kan tilbringe tid også ute i næringslivet. Dette vil etter Teknas syn øke forståelsen for arbeids- og næringslivets behov og aktuelle problemstillinger, samtidig som det på sikt kan føre til økt forskning i næringslivet gjennom bedre kontakt med forskningsmiljøene ved universiteter og høyskoler.

Tekna ønsker å peke på at det må være aksept for at arbeidstakere ikke er fullt produserende hos arbeidsgiver ved oppstart. Mange arbeidsgivere erkjenner behovet for kursing av nyutdannede og legger til rette for intern opplæring og kompetanseutvikling over tid. Utdanningene gir og skal fortsatt gi et solid fundament, og det er arbeidsgivers ansvar å lære opp sine nyansatt i

arbeidsplassens konkrete oppgaver. Det må fortsatt være en forventning om at arbeidsgiverne må ta ansvar for å gi opplæring underveis på arbeidsplassen.

Myndighetsnivå

Vår oppfatning er at det for mange hindringer for virksomheter til å ta imot praksisstudenter, og at samarbeidsavtaler i for stor grad er basert på hvorvidt bedrifter allerede har tette kontakter eller stor kapasitet til å igangsette et samarbeid. Hindre kan være mangel på nettverk i academia, hva som verdsettes og måles innad i virksomheten eller mangel på kunnskap om samarbeidsordninger.

Den viktigste motivasjonen for at virksomheter skal samarbeide med academia, er at dette gagnar virksomheten selv. En løsning for å øke motivasjonen til virksomheter kan være når i studieløpet studenter tilbys praksisplass. Ved å ta inn studenter som har oppnådd en viss faglig bakgrunn, kan dette gi større utbytte både for student og virksomhet. Dette vil også kunne fungere som en god rekrutteringsarena for bedriftene, som igjen vil øke attraktiviteten. På den andre siden kan man vurdere insentivene for hvordan academia motiveres til å rekruttere praksisplasser og selge studentene inn til virksomhetene.

For å bygge ned barrierene for samarbeid mellom arbeids- og næringslivet og academia mener vi at det bør opprettes støtterordninger, slik at næringslivet kan stille til rådighet moderne og relevant utstyr til bruk for studenter innen utstyrsintensive fagområder. Tekna mener at det er viktig at næringslivet kobler seg på institusjonene, og at det ikke bare er studentene som har praksis ute i næringslivet. Videre bør insentivene for å få inn studenter i arbeidsplassene økes. Man bør også opprette en portal med oversikt over virksomheter som tilbyr praksisplasser, slik at det blir lettere for partene å komme i kontakt.

Vi mener også at det offentlige i sterkere grad må motivere og legge til rette for at næringslivet øker innsatsen, deltakelsen og investeringene i det nasjonale FoU-systemet. Tekna mener at det må på plass økte insentiver for og utnyttelse av Professor II-stillinger og nærings-PhD som verktøy for å øke samarbeidet mellom næringslivet og forskningsinstitusjonene. Ettersom mer enn 99 prosent av alle bedrifter i Norge er små og mellomstore bedrifter (SMB) er det særlig viktig å få på plass tilrettelegging for økt forskningsaktivitet og kontakt med academia blant SMBene.

Eksempler

Med bakgrunn i departementets ønske om gode eksempler på arbeidsrelevans, ønsker vi avslutningsvis å trekke frem følgende tre eksempler:

System Engineering ved Universitetet i Sørøst-Norge, campus Kongsberg

Et eksempel på samarbeid mellom universiteter og høyskoler og næringsliv som bidrar til økt praksis, er «System Engineering»-linjen ved USN Kongsberg. Ved denne samlingsbaserte masterlinjen, fletter de sammen praksis og utdanning. Her har universitetet satt regelen at for å skulle studere denne linjen, må du også ut i arbeid. Universitetet har tatt kontakt med opp mot 60 relevante bedrifter, og linker studentene opp mot de interesserte bedriftene. Studentene tar en treårig master, hvor de samtidig sikret en deltidsstilling i en bedrift underveis i studiet. Denne modellen sikrer studentene bred erfaring, inntekt og nettverk underveis i utdanningen.

Bruk av praktisk tilnærming i innføringsemner

Flere læresteder har en praktisk tilnærming for å introdusere studentene til linjen. Både ved NMBU og NTNU har Sivilingeniørstudentene et innføringsemne, hvor de får en smakebit på hva linjen leder til. Produktutviklerne lager vindmøller, byggingeniørene lager broer osv. Dette er en form for praksis som bidrar til at studentene tilegner seg innovasjonsevner, etter som foreleserne stort sett praktiserer kurset som et «Learning by doing»-prosjekt. Studentene er godt fornøyde med slike prosjekter. De anses som veldig lærerike, og man får prøvd seg på sitt fremtidige yrke i liten skala.

Næringslivsringer

Tekna mener at næringslivsringer er en god måte å styrke samarbeidet mellom academia og næringsliv. Hovedformålet med næringslivsringene er å involvere partnere i næringsliv, industri og offentlig forvaltning i et samarbeid for å styrke utdanningsvirksomheten ved universitetet. Et eksempel er næringslivsnettverket KID ved NTNU. KID er et nettverk av bedrifter som utvikler og leverer IKT-baserte produkter og tjenester, og som samarbeider med NTNU-instituttene IDI og IIK.

Med vennlig hilsen

Tekna – Teknisk-naturvitenskapelig forening

Line Henriette Holten

Generalsekretær